

Fier-gazet

Dat elke regio een schat aan erfgoed bezit, is alom geweten. Maar dat gemeentes ook bruisen van niet-tastbaar of immaterieel erfgoed is vaak nog een onontdekt gegeven. Deze gebruiken, kennis en praktijken met wortels in het verleden worden er **dagdagelijks beleefd en gekoesterd**. En vooral ook **doorgegeven van de ene inwoner op de volgende**.

Voor deze rubriek van Heemkunde Vlaanderen en tapis plein zet een heemkundige of erfgoedvrijwilliger fier het immaterieel erfgoed in zijn eigen gemeente in de kijker. Leven en beleven met wortels in het verleden en een blik op de toekomst staan centraal.

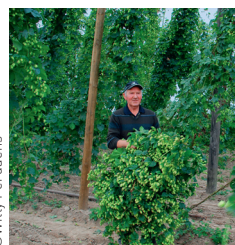
Zin om zelf in deze rubriek te verschijnen? Mail naar daphne.maes@heemkunde-vlaanderen.be.

FIER OP WAT ZIJ DOEN

© Willy Dhoe

Elk jaar tijdens het weekend van 17 januari vieren ze in Herdersem het **naamfeest** van de tweede patroonheilige **Sint-Antonius Abt**. Deze heilige, afgebeeld met een varken, wordt aangeropen tegen allerhande kwalen bij mens en dier. Trekker in dit feestgebeuren is de aloude **'Gilde van Sint-Antonius Abt'**. Deze organisatie is reeds sinds 1663 (oudste vermelding) onafgebroken werkzaam en houdt de traditie levend. De huidige viering (met bedevaart, Moorselse mis, verkoop offergaven in natura) gaat terug tot het einde van de 17de eeuw. Toen brak de pest in de regio uit en de inwoners van het naburige Moorsel ondernamen de eerste bedevaart naar Herdersem. De pest leek daarop geweken. Dit gebeuren vormde het begin van een lange bedevaarttraditie (op vandaag nog de 'Moorselse mis' te Herdersem op de maandag na 17 januari).

© Willy Perdaens

Ooit was de streek van Aalst – meer specifiek ook de Faluintjes – het centrum van de **hopcultuur** in Vlaanderen en Brabant. Vooral sinds de jaren 60 van de vorige eeuw daalde het aantal hopkwekers zienderogen in deze streek en na 1980 verdween de hopteelt volledig uit het landschap. De **laatste Meldertse hopboeren Roger en Irma Baert** gaven hun kennis en kunde door aan een ploeg uit de sociale tewerkstellingsorganisatie, aan de leerlingen van de omliggende scholen en aan heel wat verenigingen en een niet onaanzienlijk aantal particulieren met een hart voor de hopcultuur uit de regio.

PIKKELING MUZIEKKAPEL

DEMONSTRATIES VALKENIERS

DEMONSTRATIE VELDACTIVITEITEN

VVV De Faluintjesstreek en tal van **vrijwilligers en families** organiseren sinds 1970 **De Pikkeling**. Dit traditionele oogstfeest vindt ieder jaar plaats in het laatste weekend van de maand juli, afwisselend in Baardegem, Herdersem, Meldert of Moorsel. Het ambachtelijke oogsten (pikken – binden – stuiken) staat gedurende dit weekend centraal. Als decor wordt telkens gekozen voor een prachtige oude hoeve. Ook oude ambachten (paardensmid, mandenmaker, klompenmaker...) en oude machines (pikmachines, dors-molens, tractoren...) vervolledigen het gebeuren. Er zijn geleide wandelingen, veld- en schuuractiviteiten, tentoonstellingen, demonstraties, eenvoudige gastronomische hoogstandjes en muzikale optredens die de laatste jaren zijn uitgegroeid tot een Europees en internationaal gebeuren. Gedurende de Pikkelingweek verblijven de leden van de optredende groepen in de talrijke gastgezinnen in de Faluintjes. Deze kennis wordt niet alleen doorgegeven door demonstraties aan het brede publiek, maar de organiserende families geven deze tradities ook door van generatie op generatie.

www.faluintjes-pikkeling.be

DEZE EDITIE: HEEMKUNDIGE KRING DE FALUINTJES!

HEEMPROFIEL

Heemkundige Kring De Faluintjes

Reporters ter plaatse:

Pieterjan Buggenhout & Fons Dierickx

Locatiel(s):

Baardegem, Herdersem, Meldert en Moorsel
(vier deelgemeenten van Aalst)

Meest verrassende ontdekking van dit onderzoek:

"Zelfs kleine, landelijke gemeenten als de Faluintjes hebben een schat aan Immaterieel Cultureel Erfgoed (ICE). Als je alles eens oplist, sta je versteld hoeveel ICE er in de Faluintjes aanwezig is. En dan vergeten we waarschijnlijk nog heel wat..."

www.defaluintjes.be

Wijkcomité **Kouter-Beekant-Midden-weg (K.B.M.)** en **WZC Denderrust**

knoopten in de jaren 90 van de vorige eeuw weer aan met de traditie van de **meiboomplantingen** in diverse wijken op de vooravond van 1 mei. De laatste decennia was dit aloude gebruik in de Faluintjesstreek sterk in verval geraakt. De oprichting van deze meiboom gaat telkens gepaard met een feestnamiddag georganiseerd door een ganse ploeg vrijwilligers die ook oude meelieder en volksdans ten beste geven.

© Willy Perdaens

≡ TYPISCH STREEKGERECHT ≡

Meivis te Herdersem

De 'meivis' is een palingachtige zeevis met een donkere groenblauwe rug, een zilverkleurige buik en een donkere band langs de flanken. Hij werd op de Schelde veel gevangen door vissers uit Mariekerke en Sint-Amands en dan via Baasrode over Herdersem naar de markt van Aalst gebracht. Uiteraard werd deze relatief goedkope vis ook te Herdersem geapprecieerd en nogal veel verbruikt. Kwade tongen beweren zelfs dat de landelijke en onbemiddelde Herdersemnaren zich alleen de kop van de vis konden permitteren. Dit feit bezorgde hen de spotnaam van 'meiviskoppen'. Vandaag wordt de meivis opnieuw geapprecieerd. Zo wordt te Herdersem reeds een aantal jaren een 'meivisfestijn' georganiseerd en is er een 'meiviskopmonument'.

Flopkeesten in de Faluintjes

Het oogsten van hopkeesten gaat gepaard met intensieve handenarbeid, zittend of gehurkt in dikwijls gure weersomstandigheden. Als je ook weet dat ze maar gedurende een korte periode kunnen worden geoogst (van eind februari tot eind april) en dat er geen bewaarmethode bestaat om de opbrengst over een langere periode te spreiden, dan begrijp je wel waar de prijs vandaan komt. Voor het snijden van één kilo van deze witte stengeltjes heb je al snel enkele uren nodig. Daarom zijn ze ook een echte delicatessen en niet in alle restaurants te verkrijgen. Exclusieve primeurwinkels concurreren voor de eerste hopkeesten. Ze worden meestal klaar gemaakt in combinatie met een klassiek gepocheerd eitje en huisgerookte zalm. Als drank erbij Affligems abdijbier of witbier.

ONZE AMBACHTEN – TOEKOMST VERZEKERD!

Smederij De Boeck te Baardegem

Onder de kerktoeren van Baardegem vind je smederij De Boeck terug. De familie De Boeck moet één van de oudste smedenfamilies van het land zijn. Al meer dan 400 jaar geven de mannelijke leden van deze familie de kunst van het ijzer smeden aan elkaar door. Paul De Boeck is al de elfde generatie, zoon Johan de twaalfde en kleinzoon Cédric binnenkort mogelijk zelfs de dertiende generatie! Met veel vuur en passie voor de stiel maken ze op het aambeeld de mooiste kunstwerken, restaureren ze oude voorwerpen of repareren ze oude tractoren.

→ www.youtube.com/watch?v=E3oSUKBG4Fk

Herman Troch – Wijndomein De Kluizen te Herdersem

In 1997 richtte Herman Troch wijndomein De Kluizen op in de Faluintjestreek. De licht hellende wijngaarden van dit domein bevinden zich binnen de muren van abdij Maria Mediatrix te Affligem. De wijn zelf wordt gemaakt in de Broekstraat in Herdersem. Hier is ook een ontvangstruimte waar workshops en bezoeken kunnen doorgaan. Dat deze Vlaamse landwijn een succes is, merk je aan de prijzen die deze wijnen gewonnen hebben: verschillende keren is de witte Vlaamse landwijn van De Kluizen tot 'Beste wijn van België' verkozen.

→ www.domein-de-kluizen.be

ZO KLINKEN WIJ

- 'De meivis is gekomen ...'
www.kbmherdersem.be
- Antoon, de traktortroubadour
traktortroubadour.wordpress.com
- (30 jaar) Herderrock
www.herderrock.be
- Anna met haar liereken uit Moorsel
www.youtube.com

FIER OP HOE ZIJ TRADITIES DOORGEVEN

De stad Aalst — Dankzij subsidies van de stad Aalst, de provincie, Vlaanderen en Europa werd de kennis en kunde van de laatste Meldertse hoptelers in 2009 gered met het 'Hopproject Faluintjes'.

Heemkundige Kring De Faluintjes — Als heemkundige kring nemen wij een actieve rol op in het levendig houden en doorgeven van tradities.
HOE? Lees het interview op de laatste pagina van deze gazet!

Vrije School Herdersem (en andere scholen) — Scholen werken rond de Sint-Antoniustraditie en maken kinderen warm om mee te vieren.

Wie of wat men hier in ere houdt:

KERMIS!

De mensen uit de Faluintjes houden van feesten: in elke deelgemeente worden er jaarlijks één of meerdere kermissen georganiseerd. Bijzonder zijn twee 'historische' kermissen, in Herdersem nav **Sint-Antonius Abt** viering (17 januari) en de **Faubourg-jaarmarkt** te Baarddegem (eind augustus).

ONZE JEUGDBEWEGINGEN:

- Scouts & Gidsen Sint-Margareta Baarddegem
- Chiro Harbalarifa Herdersem
- KAJ Herdersem
- KSA Herdersem
- Scouts en Gidsen De Hopduveltjes Meldert
- Chiro Moorsel: Chiro Eglantier en chiro Sint-Stefaan
- KLJ Moorsel

... en de favoriete jeugdbewegingstraditie van...

KSA Herdersem: de **"Olympische KSA Spelen", kortweg OKSAS** (°1968). Inclusief podium, medailles, een olympische vlam, een OKSAS-das voor de meeste gouden medailles én kusjes van de meisjes van de 'zustergroep', de Chiro van Herdersem.

KENMERKEND VOOR ONS LANDSCHAP

Het **Denderland** te Herdersem bestaat uitsluitend uit weiden en bomen, doorsneden met afgesneden bochten van de 'oude' Dender. In dit gebied bevonden zich ook twee kastelen (Kasteel van Ham en Kasteel van de Heren van Herdersem), waarrond allerlei verhalen zijn ontstaan die nog steeds de ronde doen bij de lokale bevolking...

Op oude kaarten is het gebied genoemd **'Faluintjes'** enkel van toepassing op een kleine moerasige strook rond de Molenbeek. De naam van dit gebied fungeert als naamgever voor heel wat tradities, verenigingen en begrippen uit de vier genoemde deelgemeenten: Faluintjesstreek, Faluintjeskoffie, Faluintjestafel, Faluintjeshof, Faluintjestheater, V.V.V. De Faluintjes, Heemkundige Kring De Faluintjes, etc. Kortom een begrip voor heel Vlaanderen.

ONZE LOKALE VOLKSSPORTKAMPIOEN(EN)

Tot op heden schieten **'De Vonckisten'** te Baarddegem elk jaar op 1 mei, na een stevig middagmaal, nog op de **staande wip** naar de koningstitel!

In Herdersem wordt tot op vandaag in de zomerperiode nog ieder weekend gekeatst, ook door jonge speler(tje)s van **kaatsclub 'De Sportvrienden'**.

ALOMTEGENWOORDIG DIALECTWOORD

Herdersem

NE PEMEL
~
(een vlinder)

Baarddegem

E SIEMEKEN
~
(een dom iemand)

Meldert

NE MELBER
~
(een knikker)

Moorsel

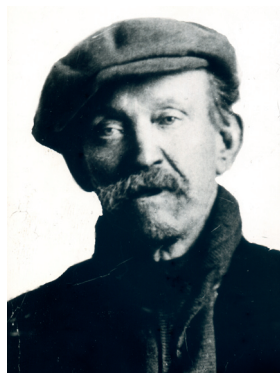
NEN TEPPEN
~
(een onnozelaar)

JONGSTE DIALECTKENNER

DIT VERHAAL KENT IEDEREEN

Domien Camiel De Rop, beter bekend als **Pee Klak**, is een volksfiguur uit Moorsel. Hij werd geboren in het Kattestraatje aldaar. De man dreef met zijn kleine hondenkar handel in alles en nog wat (worsten, haring, zalven en geneeskrachtige kruiden, ...) en was daarvoor in de ruime regio bekend. Ook omwille van zijn talloze schelmenstreken. Zijn leven is al in verschillende boeken opgetekend.

HOE WE IN DE WIJDE REGIO BEKEND STAAN

Dat de inwoners van Meldert spottend **'heren'** worden genoemd, heeft wellicht te maken met de grootte en de macht die deze gemeente in het verre verleden heeft gehad. In een dorp van aanzien woonden immers geen boeren, maar heren! Moorsel, vandaag de 'hoofdstad' van de Faluintjes, eertijds een volk van **'boksers'**, wellicht zo genoemd om het opvliegende en ruwe karakter van zijn ingezetenen. En de Baardegemnaren? Men noemt ze nog steeds de **'varingdorsers'**. In het nabijgelegen Kravaalbos groeiden immers heel wat varens en velen gingen er jaarlijks hun 'varing' stropen om er de bedden- of slaapzakken mee te vullen. Inwoners van Herdersem tenslotte worden smalend wel eens **'meiviskoppen'** of ook **'Walen'** genoemd. De eerste spotnaam omwille van de mevis die er gretig werd gegeten, Walen omdat dorpstaal of dialect zo zeer verschilt van die der omliggende gemeenten dat hun burens de grootste moeite hebben om ze te verstaan. Dit zeggen althans die van Wieze, Denderbelle en Moorsel.

ONS DORPSFEEST VROEGER EN NU

SK Feesten Herdersem: reeds van bij aanvang van de club (jaren 50 en 60 van de vorige eeuw) kwamen gekende Vlaamse vedetten deze feestelijkheden met hun optreden opluisteren. Momenteel is er nog steeds het **'schlagerfestival'**.

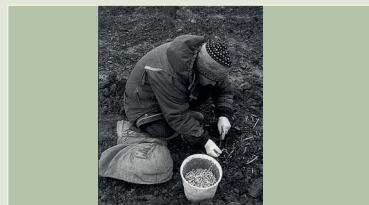
MET WORTELS... ELDERS!

De folkloristische **Sint-Antoniustoet te Herdersem**, die een kerkelijke oorsprong heeft, wordt onder invloed van Aalst carnaval steeds carnavalesker. Ook vandaag nog blijft de stoet in het teken staan van het dorp, het leven van Sint-Antoniüs of de lokale legendes, maar het gaat er tegenwoordig allemaal wat losser en vrolijker aan toe. Het tijdstip van de stoet (rond 17 januari) zorgt er voor dat hij vaak een opwarmertje is voor wie ook carnaval wil vieren. De tradities rond Aalst carnaval beïnvloeden dus ook tradities in deelgemeente Herdersem...

VAN EIGEN KWEЕК

Hop

De streek van Aalst (met de Faluintjes, Affligem, Asse,...) was lange tijd het centrum van de hopteelt in Vlaanderen. De hopteelt is ondertussen grotendeels verdwenen, maar de **'hopkeesten'** zijn nog steeds een typische streeklekkernij. In februari begint de hopplant stilaan weer te ontwaken en ondergronds ontstaan er nieuwe uitlopers. Van het ogenblik dat er enkele uitlopers boven de grond komen, kapt de boer de kuil open en worden de hopkeesten gesneden. Hopkeesten zijn ondergrondse uitlopers en nog wit van kleur. Bovengronds verkleurt de uitloper en dan spreekt men van een 'hopscheut'.

Moorsel bloemendorp

Moorsel is sinds 1893 het centrum van de **snijbloemeteelt** in de ganse regio. Deze Faluintjesgemeente was ook de eerste waar bloemen onder glas of in serres werden gekweekt. In de jaren 60 van de vorige eeuw kende deze teelt haar hoogtepunt. In 1963 bezocht koningin Fabiola verschillende kwekers in Moorsel. Belangrijkste producten waren: rozen, tulpen, gladiolen, seringen. Moorselaars lagen ook aan de basis van de oprichting van de bloemenveiling Flora te Aalst.

TRADITIE VAN DE TOEKOMST?

Faluintjes jogging en Chicken Run?

In 2014 werd tijdens Moorsel kermis, na 20 jaar, opnieuw een **Faluintjes Jogging** georganiseerd. Een kleine 400 deelnemers liepen het parcours succesvol uit. Ook in Meldert wordt al enkele jaren met veel succes de **'Chicken Run'** georganiseerd. De grote opkomst toont het hedendaagse succes van sportieve evenementen. Denk maar aan de 'Antwerp 10 miles', de 'urban trail' in Gent of de marathon van New York. De Faluintjes Jogging of Chicken Run in Meldert zijn de lokale, kleinschalige, gezellige variant van hetzelfde fenomeen. *Worden loopwedstrijden tradities van de toekomst? Geen idee. Maar vandaag kennen ze toch een enorm succes.*

© Jo De Coninck

Kubb?

Vlaanderen valt stilaan voor het spel **'Kubb'**. Her en der ontmoeten jong en oud elkaar om houten blokken omver te smijten en elkaars koning te proberen doen vallen. Het zomerse spel 'Kubb' komt dan ook zeer dicht bij wat we een volkssport zouden noemen. Nu al worden er her en der competities en toernooien op poten gezet in heel Vlaanderen. Ook de Faluintjes vallen als een blok voor dit spel. *Kunnen we 'Kubb' binnenkort de volkssport van de toekomst noemen?*

FIER OP... MIJN HEEMKRING: INTERVIEW MET FONS DIERICKX - HEEMKUNDIGE KRING DE FALUINTJES

Wat is volgens u de rol van een heemkring inzake het voortbestaan van immaterieel erfgoed in de regio?

"Heemkringen zijn noodzakelijk voor het voortbestaan van immaterieel erfgoed. De mensen die er mee bezig zijn vertrouwen er op dat iemand anders alles bijhoudt en onderzoekt. Wij fungeren als inspiratie- en informatiebron, verlenen advies rond het bewaren van hun eigen archieven en tradities en sturen ook zelf fotografen uit om het immaterieel erfgoed vandaag te documenteren en te onderzoeken. Met tentoonstellingen en publicaties (bv. rond de hopteelt, rond kermisgewoonten, etc.) wakkeren we bovendien interesse aan, zelfs bij jongeren! Zo was de organisatie van een 'Gudulajaar' in 2012 een unieke gelegenheid voor onze kring om alle elementen rond deze heel gekende lokale heilige vast te leggen, te onderzoeken en te ontsluiten in diverse activiteiten (een wetenschappelijk colloquium, een publicatie, een tentoonstelling, een wandeling). Hierbij werd met succes samengewerkt met een hele reeks verenigingen en organisaties (academische wereld, scholen, confrérie, stedelijk museum,...)."

Bij welk niet-tastbaar erfgoed speelt de heemkundige kring zelf een actieve rol en wat houdt die rol in?

"Onze heemkundige kring vindt het haar taak een actieve rol op te nemen in het levendig houden van belangrijke tradities, festiviteiten en gewoonten in onze vier Faluintjesgemeenten. De bestuursleden van de verschillende deelgemeenten verdelen hierbij de taken onder elkaar en detecteren belangrijke elementen in hun eigen gemeente. Zo organiseren de bestuursleden van Herdersem actief mee de Sint-Antoniustraditie te Herdersem. Ze nemen bijvoorbeeld de organisatie van een tentoonstelling op zich en reiken de deelnemende wijken en comités die de stoet vormen een passend thema aan. Zo worden telkens weer nieuwe doelgroepen bereikt, die heel enthousiast meewerken aan het doorgeven van deze traditie. De Meldertse bestuursleden zijn dan weer actief bezig met de hopteelt omdat de resterende hopvelden zich daar ook bevinden. Zo werd in 2011 de provinciale heemdag rond dit thema georganiseerd. Daarnaast is er sinds dit jaar voor de Pikkeling ook een hechte en structurele samenwerking tussen de heemkundige kring en de VVV De Faluintjes (verantwoordelijk voor de organisatie van dit folkloristisch oogstfeest) opgezet. Het is onze gezamenlijke taak om dit oogstgebeuren grondig te bestuderen en te borgen voor de toekomst."